

UCHWAŁA

Dnia 17 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Anna Kozłowska

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku "U." Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W.

przy uczestnictwie S. K.

o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 17 listopada 2017 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w Ł.

postanowieniem z dnia 23 maja 2017 r., sygn. akt III Cz (...),

"Czy do wykazania przejścia uprawnień, zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., na podstawie umowy cesji dokonywanej przez strony reprezentowane przez tego samego pełnomocnika, konieczne jest stwierdzenie dopuszczalności reprezentacji przez tego samego pełnomocnika obu stron tej czynności prawnej (art. 108 k.c.)?"

podjął uchwałę:

W postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. sąd nie bada skuteczności umocowania pełnomocnika do dokonania czynności prawnej stanowiącej podstawę przejścia uprawnienia.

UZASADNIENIE

Wątpliwości przedstawione przez Sąd Okręgowy w Ł. w zagadnieniu prawnym powstały przy rozpoznawaniu przez ten Sąd zażalenia wnioskodawcy -

„U.” Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego w W. na postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 19 stycznia 2017 r., oddalające jego wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przeciwko dłużnikowi S. K. na rzecz wnioskodawcy, jako następcy prawnego wierzyciela.

Sąd Rejonowy stwierdził, że przedłożone przez wnioskodawcę dokumenty spełniają wymagania formalne stawiane przez art. 788 k.p.c., jednak nie są wystarczające do stwierdzenia, że wierzytelność wynikająca z tytułu egzekucyjnego została na niego skutecznie przeniesiona. Przejście wierzytelności udokumentowane zostało trzema umowami i nastąpiło dwuetapowo. Wskazany w tytule egzekucyjnym wierzycielem uczestnika S. K. był „e.” Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w W., który w dniu 31 marca 2016 r. zawarł umowę przelewu tej wierzytelności z „G. Windykacja” Niestandaryzowanym Sekurytyzacyjnym Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym w W., a następnie dodatkowe porozumienie do tej umowy z dnia 11 kwietnia 2016 r. Z kolei w dniu 31 maja 2016 r. fundusz „G. Windykacja” zawarł porozumienie o przeniesieniu praw i obowiązków wynikających z umowy przelewu wierzytelności z wnioskodawcą - funduszem „U.”. We wszystkich umowach ich strony były reprezentowane przez tego samego pełnomocnika - „G.” Spółkę Akcyjną w W., z tym że wnioskodawca załączył do wniosku pełnomocnictwo udzielone temu pełnomocnikowi przez pierwszego wierzyciela - fundusz „e.”, z którego nie wynikało jego umocowanie do działania także w wypadku gdyby zastępował obydwie strony dokonywanej czynności. Sąd Rejonowy wskazał ponadto, że przedstawiony przez wnioskodawcę wyciąg z umowy i porozumienia pomiędzy funduszem „e.” a funduszem „G. Windykacja” nie pozwalał ustalić głównych postanowień tej umowy w sposób umożliwiający przeprowadzenie oceny, czy wyłączona była możliwość naruszenia interesów mocodawców przez ich wspólnego pełnomocnika. Sąd Rejonowy uznał, że niemożność przeprowadzenia kontroli skuteczności umocowania pełnomocnika reprezentującego trzy fundusze dokonujące przelewu wierzytelności w świetle wymagań art. 108 k.c., a w konsekwencji brak możliwości oceny ważności tych umów, sprzeciwia się nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na rzecz wnioskodawcy.

W zażaleniu wnioskodawca zarzucił niewłaściwą wykładnię art. 788 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 k.c., polegającą na błędnym uznaniu, że w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz innej osoby sąd bada nie tylko to, czy przejście zostało wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym, ale także ważność stwierdzonej dokumentem czynności. Podniósł również zarzuty naruszenia art. 233 § 1 w zw. z art. 361 k.p.c. przez przyjęcie, że przejście uprawnienia na jego rzecz nie zostało wykazane w sposób wymagany w art. 788 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy, który rozpoznaje zażalenie wnioskodawcy, wskazał na poważne wątpliwości jakie budzi, jego zdaniem, zakres badania przez sąd w postępowaniu klauzulowym, prowadzonym na podstawie art. 788 k.p.c., pełnomocnictw, udzielonych przez strony zawierające umowę przenoszącą wierzytelność, pełnomocnikowi, który reprezentuje je przy tej czynności. Zwrócił uwagę, że w orzecznictwie zasadniczo przyjmuje się, iż kontrola dokumentów, którymi wnioskodawca powinien wykazać przejście obowiązku lub uprawnienia wynikającego z tytułu egzekucyjnego ma jedynie charakter formalny i ogranicza się do oceny, czy dokumenty mają wymaganą formę i czy wykazują przejście uprawnień lub obowiązków, wyłączona jest natomiast merytoryczna kontrola, czy udokumentowane czynności wywołały materialnoprawny skutek oraz czy i w jakim zakresie istnieje wierzytelność. Obrona dłużnika oparta na zarzucie, że uprawnienie lub obowiązek w rzeczywistości nie zostały skutecznie przeniesione wymaga wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego na podstawie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy podkreślił jednak trudności w jednoznacznym wyznaczeniu granicy pomiędzy badaniem formalnym a merytorycznym dokumentów, którymi wnioskodawca powinien wykazać przejście wierzytelności lub obowiązku w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. Unaoczniał je przywołując uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2009 r., III CZP 5/09, (niepublikowaną). Sąd Najwyższy uznał w niej, że na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. do nadania klauzuli wykonalności na rzecz osoby, która nabyła od syndyka masy upadłości wierzytelność objętą tytułem egzekucyjnym, wymagane jest przedłożenie zezwolenia przewidzianego w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe

(jedn. tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.), które stanowi dodatkowy warunek prawny skutecznego następstwa prawnego.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że problem wyjaśniany w przytoczonej uchwale nie dotyczył prawidłowości umocowania pełnomocnika, jednak odnosił się do badania w postępowaniu klauzulowym okoliczności mających znaczenie przy ocenie ważności lub skuteczności czynności prawnej. Podkreślił też, że obowiązkiem sądu, wynikającym z treści art. 788 k.p.c., jest zbadanie - na podstawie dostarczonych mu dokumentów - zagadnienia materialnoprawnego, jakim jest przejście uprawnienia lub obowiązku. W doktrynie przyjmuje się, że zakres badania obejmuje także to, czy została wykazana reprezentacja stron w momencie przejścia uprawnień oraz wszystkie okoliczności, od których prawo materialne uzależnia skuteczność następstwa prawnego. Sąd Okręgowy, przychylił się ostatecznie do stanowiska, które przyjął Sąd Rejonowy, akcentując, że art. 108 k.c. wyklucza występowanie przez pełnomocnika w charakterze drugiej strony czynności prawnej, której dokonuje w imieniu mocodawcy, jak również w roli pełnomocnika obu stron takiej czynności, chyba że co innego wynika z treści pełnomocnictwa albo że ze względu na treść czynności wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy. Skutki nieprawidłowego umocowania wyznacza art. 103 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wątpliwości Sądu Okręgowego dotyczą wykładni podstawowego wymagania, jakie wierzyciel musi wypełnić występując na podstawie art. 788 k.p.c. o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko innej osobie niż wymieniona w tym tytule, to znaczy obowiązku wykazania określonymi w tym przepisie dokumentami, że uprawnienie lub obowiązek stwierdzony w tytule egzekucyjnym przeszły na inną osobę.

Artykuł 788 k.p.c. umożliwia dokonanie na etapie postępowania klauzulowego zmian podmiotowych w wypadku, kiedy po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy - przed jego wydaniem - uprawnienie lub obowiązek przeszły na inną osobę. Sąd nadaje wówczas klauzulę wykonalności na rzecz lub przeciwko tej osobie, gdy przejście zostanie wykazane dokumentem

urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. W orzecznictwie wyjaśniono już, że przepis ten pełni dwie funkcje procesowe - wykonawczą, polegającą na umożliwieniu aktualizacji podmiotowej tytułu wykonawczego, tak, by właściwy podmiot uprawniony mógł prowadzić egzekucję przeciwko podmiotowi rzeczywiście zobowiązanemu, oraz funkcję dowodową, poprzez ścisłe oznaczenie, jakie środki dowodowe i w jakiej formie sporządzone mogą stanowić postawę ustalenia przez sąd, że doszło do sukcesji prawa lub obowiązku określonego w tytule egzekucyjnym, pozwalającej na nadanie klauzuli na rzecz lub przeciwko innej osobie niż określona w tytule. Dowody te (dokumenty urzędowe lub prywatne z podpisem poświadczonym urzędowo) powinny wykazać przed sądem zmianę podmiotową powstałą w wyniku przejścia praw lub obowiązków. Badanie przez sąd dokumentu obejmuje więc wyłącznie jego warstwę formalną oraz służy ustaleniu, czy dowodzi on zmiany podmiotowej w zobowiązaniu, nie może natomiast obejmować merytorycznej kontroli istnienia i zakresu samego zobowiązania (roszczenia); która podlega weryfikacji w postępowaniu rozpoznawczym, toczącym się na skutek powództwa opozycyjnego przewidzianego w art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2015 r., III CZP 15/15, OSNC 2016, nr 5, poz. 56). Wyłączenie z zakresu badania w postępowaniu klauzulowym istnienia i zakresu zobowiązania uznać można za pogląd utrwalony (por. także uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2006 r., III CZP 4/06, "Biuletyn SN" 2005, nr 3, s. 7 i z dnia 7 marca 2008 r., III CZP 155/07, OSNC 2009, nr 3, poz. 42), choć i w tym wypadku w orzecznictwie dopuszczono wyjątek, jeżeli tytułem egzekucyjnym jest akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji, a z jego treści i oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji w sposób oczywisty wynika, że zostało złożone w celu obejścia prawa (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., III CZP 85/13, OSNC 2014 r., nr 3, poz. 28). Natomiast zakres kontroli przedłożonych dokumentów, mający na celu stwierdzenie, czy na podstawie ich treści można ustalić przejście uprawnień i obowiązków, mimo że także zgodnie uznawany za jedynie formalny, ograniczony do ustalenia faktu dokonania czynności powodującej przejście uprawnienia lub obowiązku na inną osobę, nie obejmuje badania ważności ani skuteczności materialnoprawnej tej czynności. W związku z tym w zażaleniu na postanowienie o nadaniu klauzuli

wykonalności dłużnik nie może skutecznie podnosić zarzutu, że nie doszło do przejścia uprawnienia lub obowiązku, bowiem i w tym zakresie przysługuje mu obrona przewidziana w art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2009 r., III CZP 5/09, niepublikowana). Formalne badanie czy doszło do przejścia uprawnienia bądź zobowiązania zawiera w sobie kontrolę realizacji obowiązku wykazania dokumentami wszystkich elementów czynności lub zdarzenia powodującego przeniesienia uprawnienia lub zobowiązania, potrzebnych do stwierdzenia, że - przynajmniej formalnie - spełnione zostały wymagania ustawowe umożliwiające to przeniesienie. Taki pogląd Sąd Najwyższy wyraził w powołanej uchwale z dnia 19 marca 2009 r., III CZP 5/09, w której stwierdził, że do nadania klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz osoby, która nabyła od syndyka masy upadłości wierzytelność objętą tytułem egzekucyjnym, wymagane jest przedłożenie zezwolenia przewidzianego w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), uznając, że sama umowa, na podstawie której nastąpiło nabycie wierzytelności nie jest wystarczającym dowodem jej przeniesienia, ponieważ przepis prawa wymaga także zezwolenia rady wierzycieli lub sędziego komisarza. Zastrzegł jednak, że zakres faktów, które powinny zostać wykazane w sposób przewidziany w art. 788 § 1 k.p.c., aby możliwe było stwierdzenie, że przejście uprawnienia lub zobowiązania zostało dowiedzione, nie może być określony w sposób uogólniony z uwagi na zróżnicowany charakter zdarzeń prawnych (warunków prawnych) i odmienność skutków prawnych ich niewystąpienia w odpowiedniej sekwencji i czasie. Niewątpliwie jednak za niezbędne uznaje się wykazywanie, że czynność, w wyniku której ma nastąpić przeniesienie uprawnienia lub obowiązku dokonana została przez uprawnione do tego osoby. Dlatego też, jeżeli czynność dokonywana była przez pełnomocników - konieczne jest udokumentowanie ich umocowania. Nie przesądza to jednak stanowiska, że w postępowaniu klauzulowym umocowanie badane jest nie tylko formalnie - a więc co do tego, czy udzielone pełnomocnictwo upoważniało do dokonania czynności, ale także to, czy gwarantowało jej ważne (skuteczne) zawarcie.

Pełnomocnik prawa materialnego jest co do zasady osobą upoważnioną do dokonania czynności prawnej w imieniu mocodawcy. Wprawdzie, na co zwraca uwagę Sąd Okręgowy, art. 108 k.c. wyłącza możliwość reprezentowania obu stron czynności przez tego samego pełnomocnika, jednak przepis ten przewiduje skuteczność działania pełnomocnika w imieniu wszystkich stron czynności wtedy, kiedy taki zakres umocowania wynika z pełnomocnictwa albo wtedy, kiedy z uwagi na treść dokonywanej czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy. Badanie tych okoliczności wkracza już jednak w zakres merytorycznej kontroli skuteczności pełnomocnictwa oraz treści czynności prawnej, w tym możliwości naruszenia interesów jej stron (w tym wypadku pierwotnego wierzyciela). Tak daleko idąca kontrola zatarłaby różnicę pomiędzy oceną formalną a materialnoprawną dokonanej czynności i przeniosła do postępowania klauzulowego elementy zastrzeżone dla postępowania rozpoznawczego, których weryfikacja nastąpić powinna na drodze ustanowionego w tym celu powództwa przeciwegzekucyjnego, zapewniającego osobie, przeciwko której skierowano egzekucję, pełne spektrum środków obrony, a nie w postępowaniu klauzulowym, pomyślanym jako sformalizowana i szybka droga uzyskania przez wierzyciela zezwolenia na prowadzenie egzekucji.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak na wstępie.

jw

r.g.